

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ РЕЖИМІВ

У світовій і вітчизняній податковій практиці широкого розповсюдження набули спеціальні режими оподаткування як інструмент державного регулювання економіки. Особливе значення таким ринковим механізмам надається в країнах із трансформаційною економікою, коли перед урядом держави постає завдання стимулювання і розвитку малого і середнього бізнесу, залучення іноземних інвестицій, розвиток депресивних територій, сприяння розвитку інноваційної діяльності.

Сьогодні в наукових дослідженнях багато уваги приділяється питанням функціонування спеціальних податкових режимів, аналізу їх переваг та недоліків порівняно із загальною системою оподаткування, висвітленню зарубіжного досвіду їхнього використання та ін. Проте у науковій та навчальній економічній літературі відсутній єдиний підхід щодо поняття і складу спеціальних режимів оподаткування, що стимулює до наукових досліджень у даному напрямі.

Діюче податкове законодавство України не дає визначення терміна „спеціальний режим оподаткування”, лише в урядовому проекті Податкового кодексу визначається склад особливих режимів. Відповідно до розділу XVII до них включають [1]:

- спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва;
- фіксований сільськогосподарський податок;
- торговий патент на право провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- спеціальні режими оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти на територіях спеціальних економічних зон;

- спеціальні режими оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти на територіях пріоритетного розвитку;
- спеціальні режими оподаткування технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств, що виконують проекти технологічних парків;
- особливості оподаткування платників податків в умовах цієї угоди про розподіл продукції.

Іванов Ю.Б., характеризуючи засоби реалізації стимулюючої функції оподаткування, розділяє спеціальні режими за територіальною ознакою і експериментальні галузеві режими. До перших відносить С(В)ЕЗ, ТПР та технопарки, а до другої – економічні експерименти, які передбачають створення спеціального податкового режиму для підприємств відповідних галузей народного господарства [2, 13].

На наш погляд, не зовсім доцільно відносити економічні експерименти до складу особливих режимів оподаткування через суттєву різницю в завданнях, які стоять перед ними. Так, метою впровадження С(В)ЕЗ і ТПР є залучення інвестицій та прискорення соціально-економічного розвитку регіонів, технопарків – стимулювання інвестиційної діяльності, а економічний експеримент – це науково поставлений дослід з метою перевірки ефективності намічених господарських заходів, доказу правильності певного наукового припущення, висунутого в процесі вивчення практики економічного розвитку [3]. Тобто економічний експеримент не можна в прямому значенні віднести до інструментів податкової політики, що інтенсивно реалізують стимулюючу податкову політику, якими, в свою чергу, є вищезазначені спеціальні режими оподаткування. Економічний експеримент може бути основою для прийняття рішення щодо доцільності впровадження спеціальних режимів оподаткування.

На думку Іванова Ю.Б., альтернативні системи оподаткування (спрощена система оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва; фіксований сільськогосподарський податок; спеціальний торговий патент та сплата прибуткового податку у фіксованому розмірі) не входять до складу спрощених

режимів, тому що їх не можна механічно звести лише до комплексу податкових пільг, а тим, що об'єднує їх, є спеціальний податок, який вводиться замість значного числа традиційних податків і зборів [2, 34].

Досить часто науковцями поняття спеціальних режимів оподаткування ототожнюється зі спрощеною системою оподаткування. Наприклад, Грін О.В. у процесі дослідження ефективності та доцільності використання спеціальних режимів оподаткування фізичних осіб-підприємців відносить до їхнього складу лише єдиний, фіксований податок, спецпатент та фіксований с/п податок [4, 54].

Пропонуємо свій підхід до визначення складу спеціальних режимів оподаткування на основі аналізу, узагальнення і систематизації існуючих наукових досліджень. На наш погляд, доцільно було б в основу характеристики спеціальних режимів оподаткування віднести той факт, що їхнє застосування не вимагає змін у загальному режимі оподаткування. Це дає можливість використовувати такі інструменти для стимулювання економіки держави, не порушуючи принципів стабільності і визначеності податкової системи.

Таким чином, шляхом інтегрування окремих особливостей у загальну уніфіковану систему можемо об'єднати під спеціальними режимами два різних типи оподаткування – функціональний і територіальний.

Функціональний критерій визначає прояв дії механізму спрощених податків незалежно від території та місця розташування платника, а територіальний – передбачає обмеження дії спеціальних податкових режимів окремою територією.

Спеціальні режими оподаткування функціонального типу базуються на заміні для окремих категорій платників усіх податків одним, а спеціальні режими оподаткування територіального типу передбачають введення комплексу податкових пільг на основі загальної системи оподаткування. Той факт, що в одному розділі проекту Податкового кодексу об'єднані спеціальні режими оподаткування як функціонування, так і територіального типу, підтверджує правильність вектору спрямування наукових пошуків.

Отже, можна констатувати, що запропонований підхід щодо процесу систематизації спеціальних режимів оподаткування поглибить подальші дослідження в напрямі створення ефективної податкової системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Податкового кодексу // <http://www.minfin.gov.ua> 13.04.2008 р.
2. Іванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування. – Х.: ЦУ – Торнадо, 2003. – 517 с.
3. Золотогоров В.Г. Энциклопедический словарь по экономике // <http://yas.yuna.ru/> 13.04.2008 р.
4. Грін О.В. Ефективність спеціальних режимів оподаткування фізичних осіб-підприємців // збірник наукових праць. Науковий збірник. Серія „Економіка”. – Випуск 9. – Ч. 1. – Острог: Видав. „Нац. університет „Острозька академія”, 2007. – 428 с. – С. 3-61.